

HÚSZ PORTRÉ

Kalapis Zoltán: *Lentségi arcképcsarnok*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2001

Honismereti sorozatának legújabb darabjában, a *Lentségi arcképcsarnok*-ban, tudományos igényű publicisztikánk kiváló művelője, Kalapis Zoltán, mintegy húsz gondosan kiválasztott életrajzot ad közre, illetve annyi életpályát mutat be a már tőle megszokott alapossggal, érdekfeszítően és olvasmányosan. E hosszabb lélegzetű írásokban, amelyek közül valamennyi a felfedezés erejével hat, jobbra vidékünkéről induló vagy részben vidékünkhez kötődő, regénybe illő pályafutásokat mutat be, hiteles levéltári adatokkal „színezza” egy-egy arcképet. Sok esetben – hiteles levéltári adatok alapján –, megnyugtatóan tisztázza az illető tudós, feltaláló vagy történész szülőhelyét vagy születési évét, munkásságának vagy személyének kevésbé ismert mozzanatait, érdekes vonatkozásait, kiegészítve és pontosítva életrajzi lexikonaink tévedéseit.

Kalapis Zoltán kézírata három részre tagolódik.

Az elsőben hat „messzebb tájak felé” vándorló kiválóságunk életútját írta meg: a kiskéri származású párizsi bacilusvadászét, Gruby Dávidét, a futaki születésű, később Kaliforniában megvagyonosodott útirajzíróét és nagyvállalkozóét, Haraszthy Ágostonét, a kalandos életű, sorsüldözött Afrika-kutatóét, Magyar Lászlóét, a nyugtalan vérű világutazóét, Vojnich Oszkárét, az „ázsiai magyarok” maradékát kereső, Bácskában és Szerémségben tanulmányutat tett Kőrösi Csoma Sándorét, meg a padéi származású, később minnesotai egyetemi tanárét, Albert Tezlátét.

A második részben szerzőnk a vidékünket útba ejtő, egykor a Vajdaságban „átutazóban” megforduló, hét jeles személy életútját ecseteli. Bemutatja a 18. századi „udvari” zsenit, Kempelen Farkast, a torontáli 48-as haditudósítót, Samarjay Károlyt, a negvennyolcas magyar–szerb összecsapás tragikus hőstét, Csernovics Pétert, egy Karlócán dolgozó erdélyi harangöntő „majszer”-t, Fogarasi Jánost, a vándorcigányok életét tanulmányozó Wlislöcky Henriket, a századelőn a zombori *Bácsmegyei Függetlenség*nél újságíróskodó későbbi filmkritikust és filmrendező, Korda Sándort, meg a Szabadkán hangversenyező Bartók Bélát.

Munkájának harmadik részében hét tudós, helytörténész és fordító „arcképet” tárja az olvasó elé. Szól a táblabíró világ torontáli akadémikusáról, Bárány Ágostonról, a kémiaoktatás atyjáról, Than Károlyról, bemutatja Bánát historikusát, Szentkláray Jenőt, feltárja Kálmány Lajosnak, a kóborló paptudósnak becskereki meghurcoltatását, feltérképezi Rousseau első magyar fordítójának, Stassik Ferencnek életművét, ám ugyancsak érdekes képet fest a helytörténeti forrásmunkák szerkesztőjéről, Borovszky Samuról, meg egy bácskai helytörténész-famíliáról, a zentai Dudásokról.

Szerzőnk itt bemutatott hosszabb lélegzetű életrajzai, „arcképei” meglepően sok új, eddig ismeretlen személyt és tényt tárnak fel, amellet sok esetben pontosítanak is, és árnyaltabbá teszik az eddig ismert személyek „arcképeit”. A kötetbe kerülő életrajzok kiválasztásánál szerzőnk gondosan ügyelt arra, hogy ténygazdagsága mellett valamennyi írás fordulatokban gazdag, olvasmányos is legyen.

Kalapis Zoltán *Lentségi arcképcsarnoka* értékes nyeresége művelődéstörténetünknek, és minden bizonnyal élvezetes olvasmány is az olvasónak. A kötetet Németh Máttyás fotói teszik még gazdagabbá, szemléletesebbé.

NÉMETH Ferenc

VALLÁSI HAGYOMÁNYUNKRÓL

Beszédes Valéria: *Ünnep ez minékünk. Írások a szabadkaiak népi vallásosságáról.* Életjel, Szabadka, 2001 (Életjel Könyvek 87)

*Minden adat, amely népünk vallásos életének
múltjáról vagy jelenéről ad képet, drága kincs,
amit össze kell gyűjtenünk...*

(Voigt Vilmos)

Megszaporodtak a vallási hagyományokat, szokásokat bemutató, feldolgozó könyveink, ami a társadalmi-politikai viszonyok változásával (is) magyarázható. Ebbe a sorba tartozik Beszédes Valéria könyve is, amely tizenkét szabadkai vonatkozású vallási néprajzi tanulmányt tartalmaz. Az első tanulmány (*A szűzanya tisztelete*) bevezetőjében a szerző a város történetével összefüggésben foglalkozik a Szabadkára jellemző vallási jelképekkel: „A város második címere elsősorban vallási jelképeket tartalmaz, későbbi címere pedig a korábbi elnevezésre utal, mert a pallosjog mellett ott látható Szent Teréz, a város főplébániájának védőszentje és a Madonna a gyermek Jézussal.” (A város neve 1743-tól, amikor szabad királyi státust kapott, hivatalosan az adományozó császárnő tiszteletére Maria Theresiopolis volt, a Fekete Madonna pedig a város vallási életében fontos szerepet játszó ferences rendre utal.) Ezt követően a szerző olvasmányosan mutatja be a törökök kiűzetése utáni helyzetet, illetve Mária Terézia betelepítési politikája nyomán beállt változásokat nemcsak Szabadkán, hanem az egész térségben.

Forrásanyagul levéltárak, monográfiák és a szakirodalom vonatkozásai mellett adatközlők visszaemlékezéseit is felhasználja szabadkai tárgyú vallási néprajzi dolgozataihoz a szerző, aki dicséretesen és az adott helyzetből logikusan következően párhuzamosan mutatja be magyarok, szerbek és bunyevácok (horvátok) szokásait. Párhuzamot von a pravoszláv „slava” és a katolikus